

Budget Management Types under the Current Conditions

Melnychuk Nataliia, PhD,

*Associate Professor of Finance,
The National Academy of Statistics, Accounting and Auditing,
Department of Finance (Kyiv, Ukraine)*

Abstract

The article studies the budget management as the main tool to influence the social and economic life, capable to ensure effective development and use of financial resources in the public sector. It is argued that budget management is one of the state management areas. It is intended to permeate the rest of its activity directions, enabling their performance and coherence due to the financial goals implementation. It is proved that the current budget management does not enough improve public services as well as financial resources efficient use in Ukraine.

One of the factors considering specific situation is the insufficient substantiation that budget management performance covers the whole budget process, not its separate stages. Its appliance only at the stage of the formation and financial resources effective use monitoring in the public sector not only undermines its performance, but it also promotes the shadow sector, strengthening the economic crisis.

The article presents the author's approach due to the classification features of the budget management types' allocation. The expected finding of the proposed steps is to improve the management of the budget process.

Keywords: budget management, financial management, budgeting, types of budget management budget.

Актуальність дослідження. У вітчизняній адміністративно-правовій науці радянського періоду дефініція «бюджетний менеджмент» взагалі не досліджувалась. Переважали підходи понятійно-термінологічного апарату, які досліджували систему державного управління в цілому. Щоб переконатися в цьому, варто згадати про структуру академічного «Курсу радянського адміністративного права» в шести книгах, що були видані за редакцією Ю.Козлова, Б.Лазарєва, О.Луцьова, М.Піскотина [3]. За радянських часів державне управління розглядали як один з чотирьох основних видів діяльності держави: діяльність так званих органів державної влади – рад народних депутатів усіх рівнів; правосуддя; прокурорський нагляд. 25 грудня 1991 року із вступом України в новий етап історії як незалежної держави розвиток системи управління набув нового підходу. Згідно нього, було виокремлено діяльність законодавчої, виконавчої та судової гілок влади. Таким чином, державне управління [8; 9; 10] як специфічний різновид діяльності органів влади почали досліджувати надзвичайно детально. Проте це не призвело до однозначного його тлумачення.

Спільною рисою всіх трактувань стало розуміння державного управління з урахуванням специфічних рис радянської системи. Також це не сприяло розвитку бюджетного менеджменту як самостійної економічної категорії. Зокрема, ототожнення досліджуваної дефініції з державним управлінням лише призвело до поглиблення уже існуючих проблем в бюджетній сфері.

Більше того, за часів незалежності України, коли тільки почала формуватися так звана теорія управління державними фінансами, в багатьох наукових працях з'явилась тенденція невиправданого зосередження уваги на ефективності управління в бюджетній сфері замість того, щоб точніше визначитись із головними теоретичними положеннями бюджетного менеджменту як науки, чітко відмежувавши його від державного управління фінансами в цілому.

Сьогодні, з розвитком науки і практики, коли рух і розвиток стало неможливо заперечувати, поширення набули окремі теоретичні підходи щодо сутності бюджетного менеджменту, його складових. Проте не зважаючи на те, що дана сфера дослідження є домінуючою та надзвичайно актуальною, окремі аспекти наукової проблематики є взагалі не вивченими. Це стосується видів бюджетного менеджменту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем бюджетного менеджменту присвячені праці зарубіжних науковців: Р.Брейлі (1997) [1], Дж. Ван Хорн (2008) [2], А.Гроппеллі (1992) [5] та ін. Серед вітчизняних дослідників проблеми, чільне місце посідають: І.Луніна [4], О.Кириленко [7], Л.Сафонова [6] та ін. Проте дані наукові дослідження стосуються окремих складових бюджетного менеджменту, тому у низці наших публікацій нашим завданням є комплексне вивчення класифікаційних ознак видів бюджетного менеджменту на сучасному етапі розвитку України [11; 12].

Метою дослідження є дослідження проблем розвитку бюджетного менеджменту та розробка науково-обґрунтованої класифікації видів бюджетного менеджменту в Україні.

Виклад основного матеріалу. Загальна ефективність бюджетного менеджменту визначається спроможністю ефективно функціонувати в нинішніх умовах господарювання. Відповідно, розглядаючи проблеми бюджетного менеджменту, слід, перш за все, виходити з особливостей сучасної економіки, провідною з яких є її нестабільність на світовому і національному рівнях. Одним із факторів означеного

стану речей є недостатня обґрунтованість того, що дія бюджетного менеджменту поширюється на весь бюджетний процес. Його застосування лише на стадії контролю за ефективним формуванням та використанням фінансових ресурсів в бюджетній сфері не лише нівелює його дію, але й сприяє розвитку тіньового сектору, посиленню кризових явищ в економіці.

Виходячи з наведеного, за умови спеціалізованого використання дефініції бюджетного менеджменту в адміністративно-правовій науці необхідно виокремити класифікаційні ознаки видів бюджетного менеджменту, які можуть застосовуватися на протязі всього бюджетного процесу:

1) Залежно від органів управління: *Державний бюджетний менеджмент* – управління, що здійснюється централізованими органами влади під час реалізації бюджетного процесу, а також для вирішення інших питань загальнодержавного значення в галузі формування, розподілу й використання фінансових ресурсів бюджетної сфери.

Муниципальний бюджетний менеджмент – управління, здійснюване органами місцевого самоврядування під час реалізації бюджетного процесу, муниципальних програм розвитку відповідної території, а також вирішення проблем місцевого значення в галузі формування, розподілу й використання фінансових ресурсів місцевого самоврядування.

Відомчий бюджетний менеджмент – управління, яке здійснюється відомствами за формуванням та використанням фінансових ресурсів у бюджетній сфері.

Внутрішньогосподарський бюджетний менеджмент – менеджмент, який здійснюється органами управління установ, організацій та інших об'єднань щодо складання бюджетів, їх формування та використання.

Громадський бюджетний менеджмент – це управління діяльністю централізованих та децентралізованих управлінських органів громадянами, які є резидентами та які виступають від імені громадськості, їх управлінські повноваження не мають юридичного статусу, а рішення за результатами перевірок мають, як правило, рекомендаційний характер.

2) Залежно від поставлених завдань: *Стратегічний бюджетний менеджмент* – має на меті виконання довгострокових цілей та завдань в сфері управління бюджетом, виконання яких передбачено на термін до 5 років та які закріплені у бюджетних програмах економічного і соціального розвитку країни.

Тактичний бюджетний менеджмент – забезпечує виконання середньострокових цілей та завдань управління бюджетом в межах одного бюджетного року.

Оперативний бюджетний менеджмент – спрямований на виконання поточних цілей та завдань в сфері управління бюджетом в межах одного календарного місяця або кварталу, що узгоджується з мінімальними періодами управління.

3) За змістом: *Комплексний бюджетний менеджмент* – спрямований на поліпшення процесу формування та використання фінансових ресурсів в бюджетній сфері, має на меті виявлення недоліків, порушень і зловживань у бюджетній системі та їх усунення.

Економічний бюджетний менеджмент – пов'язаний із вирішенням проблем забезпечення ефективної діяльності суб'єктів управління та створення передумов для їх розвитку і передбачає здійснення аналізу їх діяльності, обґрунтування найважливіших параметрів оптимального формування та використання фінансових ресурсів.

Організаційний бюджетний менеджмент – покликаний концентрувати увагу на методології управління в бюджетній сфері та створенні передумов для її використання суб'єктами управління на основі вибору форми організації управління, визначення та розподілу функцій між окремими учасниками управлінського процесу, забезпечення необхідної координованості та підборі кадрів, здатних до практичної реалізації функцій та завдань управління, визначених відповідно до чинного законодавства.

Кадровий бюджетний менеджмент – комплекс управлінських дій, спрямованих на оцінку і встановлення передбачених стосунків з суб'єктами управління, що стосуються забезпечення ними ефективного формування та використання фінансових ресурсів в бюджетній сфері.

4) Залежно від рівня управління: *Загальнодержавний бюджетний менеджмент* – управління формуванням та використанням фінансових ресурсів в бюджетній сфері, яке здійснюється представниками центральної влади.

Бюджетний менеджмент місцевого рівня – передбачає управління формуванням та використанням фінансових ресурсів уповноваженими, місцевими управлінськими органами, які обираються виборним шляхом на рівні адміністративно-територіальної одиниці.

5) За характером ініціативи: Бюджетний менеджмент з власної ініціативи – управління, що передбачає систематичну перевірку виконання засад чинного законодавства щодо формування та використання фінансових ресурсів в бюджетній сфері суб'єктами господарювання.

Бюджетний менеджмент з ініціативи підлеглих – менеджмент, який передбачає ініціювання підлеглими систематичних перевірок виконання засад чинного законодавства щодо формування та використання органами управління фінансових ресурсів в бюджетній сфері.

Бюджетний менеджмент із зовнішньої ініціативи – позавідомчий вид управління з боку виборчих органів державної влади, спеціалізованих органів та громадськості за законністю в організаційно непередбачених їм об'єктах, який стосується одного із аспектів їх діяльності в бюджетній сфері.

6) За періодом здійснення: Перспективний бюджетний менеджмент – включає розробку стратегії управління формуванням та використанням фінансових ресурсів бюджетної сфери і прогнозування фінансової діяльності суб'єктів управління.

Поточний бюджетний менеджмент – полягає в постійній розробці конкретних заходів, які дають можливість визначати джерела фінансування суб'єкта управління в бюджетній сфері, формувати структуру доходів і видатків, забезпечувати його платоспроможність та поточний соціально-економічний розвиток.

7) За періодичністю повторення: Регулярний бюджетний менеджмент - детально спланована, налагоджена та працююча система управління фінансовими ресурсами в бюджетній сфері, яка передбачає постійне удосконалення системи управління фінансами в цілому.

Нерегулярний бюджетний менеджмент – управління, що передбачає не обов’язкове дотримання встановлених правил у визначені строки з метою забезпечення ефективності управління в бюджетній сфері.

8) За фіксованістю у часі: Жорстко фіксований у часі бюджетний менеджмент – прямий вплив органів управління на суб’єкти щодо ефективного управління фінансовими ресурсами, які зосереджуються в бюджеті у відносно короткому часовому інтервалі, яке може супроводжуватися значним напруженням органів управління та перетвореннями механізмів управління.

Бюджетний менеджмент, який має часові рамки – це опосередкований вплив органів управління на суб’єкти щодо управління фінансовими ресурсами, які зосереджуються в бюджеті у відносно довгому часовому інтервалі.

9) За терміновістю: Терміновий бюджетний менеджмент – різновид управління фінансовими ресурсами в бюджетній сфері, який вимагає від органів управління виконання покладених на них завдань негайно та результативно.

Нетерміновий бюджетний менеджмент – вид управління фінансовими ресурсами в бюджетній сфері, який вимагає від органів управління виконання поставлених на них завдань результативно протягом певного періоду.

10) Залежно від часу проведення: Попередній бюджетний менеджмент – вид управління, здійснюваний перед процесом планування, складання, розгляду та затвердження бюджету в напрямі ліквідації негативних явищ, що можуть призвести до зменшення дохідної частини бюджету або нецільового використання бюджетних коштів.

Наступний бюджетний менеджмент – здійснюється після завершення фінансових операцій, коли закінчився визначений звітний період, головною метою якого – встановити правильність, законність і економічну доцільність формування та використання фінансових ресурсів бюджетної сфери.

11) За рівнем ефективності: Ефективний бюджетний менеджмент – менеджмент, який передбачає своєчасне здійснення органами управління заходів, спрямованих на об’єктивне оцінювання напрямів здійснення бюджетної політики та результатів її проведення.

Неефективний бюджетний менеджмент – вид управління, який передбачає здійснення органами управління певних заходів, за результатами яких не забезпечується ефективне формування та цільове використання бюджетних ресурсів.

12) За етапами здійснення: Законотворчий бюджетний менеджмент – вид управління, що передбачає участь законодавчого органу управління у визначенні головних засад планування, формування та подання проекту бюджету до розгляду.

Регламентуючий бюджетний менеджмент – менеджмент, який здійснюється згідно встановленого Парламентського регламенту в процесі розгляду та затвердження бюджету.

Реалізаційний бюджетний менеджмент – менеджмент, який здійснюється уповноваженими органами, відомствами та Парламентом на стадії виконання бюджету та його перегляду.

Подальший бюджетний менеджмент – менеджмент, який передбачає використання сукупності методів та прийомів спеціальними органами або парламентськими комітетами в процесі перевірки фінансової звітності за результатами виконання бюджету.

Пропоновані класифікаційні ознаки дають практичні можливості виокремлення різновидів бюджетного менеджменту, застосування яких підвищить його ефективність і в подальшому дозволить удосконалити механізм його дії.

Висновки. Стан бюджету, рівень, характер та результати бюджетного впливу на суспільство залежать від бюджетного менеджменту. Якщо він не буде відповідати конкретним історичним чи соціально-економічним умовам, то це призведе до підризу фінансової бази держави, суттєвого зменшення бюджетного впливу на суб'єктів управління. Недостатня обґрунтованість теоретичних положень бюджетного менеджменту не лише викликає наукові дискусії, але й зумовлює масштабне нецільове і неефективне використання державних фінансових ресурсів, розкрадання, відмивання доходів, що в свою чергу становить реальну загрозу економічній безпеці держави.

Гадаємо, що запропонований підхід щодо виокремлення класифікаційних ознак має збагатити категоріальний масив фінансової науки щодо бюджетного менеджменту, розширюючи сучасні уявлення про його інструментарій. Він є можливим

перспективним напрямом удосконалення ефективності бюджетного менеджменту в Україні, який буде направлений на результат.

References

1. Breyli R. *Printsipyi korporativnyih finansov* [Principles of Corporate Finances] / R. Breyli, S. Majers - M. : Olimp-Biznes, 1997.
2. Vanhorn, Dzhejms. *Osnovy finansovogo menedzhmenta* [Fundamentals of Financial Management]: 12-e izdanie: / Vanhorn, Dzhejms, S. Vahovich, M. : Dzhon, – M. : ООО "I.D. Vil'yams", 2008. – 1232 s.
3. Lazarev B.M. *Gosudarstvennoe upravlenie na ehtape perestrojki* [State management during reconstruction] / B.M. Lazarev – M. : YUr. lit., 1988. – S. 95–96.
4. Lunina I.O. *Biudzhetna detsentralizatsiia: tsili ta napriamy reform* [Fiscal decentralization: the goals and directions of reforms] / I. O. Lunina // «Ekonomika Ukrainy». – 2014. – № 11 (636). – S. 61–75.
5. Nikbakht, Eisan. *Finansy* [Finance] / Eisan Nikbakht, Anzheliko Hroppelli; Pod obshch.ruk. V.Ovsiienko, V.Musiienko. – Kyiv : Vik : Hlobus, 1992. – 382 s.
6. Safonova L.D. *Byudzhetniy menedzhment* [Budget management] [navch.-metod. posib.] / L.D. Safonova – K. KNEU, 2001. – 186 s.
7. Kizyma T. O., Kravchuk N. Ia., Horyn V. P. *Finansy zarubizhnykh krain* [Foreign Countries Finances] [navchalnyi posibnyk] / za red. O. P. Kyrylenko. – Ternopil : Ekonomichna dumka, 2013. – 287 s.
8. Pet'ko L.V. *Inozazychnoe obuchenie budushhih menedzherov obrazovatel'noj sfery v uslovijah universitetskoj podgotovki* [Foreign language preparation of future managers of educational institutions in the term of university education] // *Innovacii v obrazovanii*. – M. : Sovremennaja gumanitarnaja akademija, 2013. – № 12. – S. 36–45.
URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7868>
9. Pet'ko L.V. *Pidgotovka novogo pedagoga-ekonomista – vyklyk suchasnij pedagogichnij universytets'kij osviti (na prykladi stvorennja novyh navchal'nyh program z inozemnoi' movy za fahom zi special'nosti 6.030601 «Menedzhment (upravlinnja personalom)»* [The preparation of a future teacher in economics as a claim for modern higher school pedagogical education (by way the illustration of the new study programs in specialty 6.030601 «Management» of the discipline «Foreign language in professional sphere»]/ *Visnyk Instytutu rozvytku dytyny*. Vyp. 27. – K. : Vyd-vo NPU imeni M.P.Dragomanova, 2013. – S. 95–101.
URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7832>
10. Grebinnyk L.V., Pet'ko L.V., Olefirenko T.O. *Nimec'ka mova dlja vstupnykiv do magistratury zi special'nosti 8.18010022 «Osvitni vymirjuvannja», 8.15010005 «Derzhavne upravlinnja u sferi osvity»* [The German language for Master Course Applicants specialties: 8.18010022 "Educational Measurements", 8.15010005 "State Education Management"]

navch. posibnyk dlja studentiv, bakalavriv ta aspirantiv VNZ ; za red. Andrushhenka V.P – K. : Talkom, 2013. – 162 s.

11. Melnichuk N. *Budget planning in financial management* / N. Melnichuk // *Baltic Journal of Economic Studies*, Volume 1 Number 2. Riga: Izdevnieciba “Baltija Publishing”, 2015, 164 p.

12. Melnichuk N. *Current status of the financial resources system management at the local level* / N. Melnichuk // “*Journal Of Global Economy Review*” VOLUME 2, No 1 March – 2015. – p. 34-41.

Translation of the Title, Abstract and References to the Author’s Language

УДК 351.72

Мельничук Наталія. Види бюджетного менеджменту в сучасних умовах розвитку

У статті аргументовано, що бюджетний менеджмент є одним із напрямів управлінської діяльності держави. Він покликаний пронизувати решту напрямів її діяльності, забезпечуючи можливість їх здійснення та узгодженість у реалізації фінансових цілей країни. Доведено, що сучасний бюджетний менеджмент в Україні недостатньо сприяє покращенню державних послуг та раціональному використанню фінансових ресурсів. У статті запропоновано авторський підхід щодо виокремлення класифікаційних ознак видів бюджетного менеджменту. Очікуваним результатом пропонованих заходів є підвищення ефективності менеджменту в бюджетній сфері.

Ключові слова: бюджетний менеджмент, управління фінансами, бюджетний процес, види бюджетного менеджменту, бюджет.

Мельничук Наталья. Виды бюджетного менеджмента в современных условиях развития

В статье аргументировано, что бюджетный менеджмент является одним из направлений управленческой деятельности государства. Он призван пронизывать остальные направления ее деятельности, обеспечивая возможность их осуществления и согласованность в реализации финансовых целей страны. Доказано, что современный бюджетный менеджмент в Украине недостаточно способствует улучшению государственных услуг и рациональному использованию финансовых ресурсов. В статье предложен авторский подход к выделению классификационных признаков видов бюджетного менеджмента. Ожидаемым результатом предлагаемых мероприятий является повышение эффективности менеджмента в бюджетной сфере.

Ключевые слова: бюджетный менеджмент, управление финансами, бюджетный процесс, виды бюджетного менеджмента, бюджет.

Література

1. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов / Р. Брейли, С. Майерс ; пер. с англ. – М. : Олимп-Бизнес, 1997.
2. Ванхорн, Джеймс. Основы финансового менеджмента, : пер. с англ. / Джеймс Ванхорн, Джон Вахович. – 12-е изд. – М. : ООО «И.Д. Вильямс», 2008. – 1232 с.

3. Лазарев Б.М. Государственное управление на этапе перестройки / Б.М. Лазарев. – М. : Юр. лит., 1988. – С. 95–96.
4. Луніна І.О. Бюджетна децентралізація: цілі та напрями реформ / І.О.Луніна // Економіка України. – 2014. – № 11 (636). – С. 61–75.
5. Нікбахт, Ейсан. Фінанси / Ейсан Нікбахт, Анжеліко Гроппеллі ; [пер. с англ.] ; под общ.ред. В.Овсієнко, В.Мусієнко. – Київ : Вік-Глобус, 1992. – 382 с.
6. Сафонова Л.Д. Бюджетний менеджмент : навч.-метод. посіб. / Л.Д.Сафонова – К. : КНЕУ, 2001. – 186 с.
7. Фінанси зарубіжних країн: навчальний посібник / [Кізіма Т. О., Кравчук Н. Я., Горин В. П. та ін.] ; за ред. О.П.Кириленко. – Тернопіль : Економічна думка, 2013. – 287 с.
8. Петько Л.В. Иноязычное обучение будущих менеджеров образовательной сферы в условиях университетской подготовки // Инновации в образовании. – 2013. – № 12. – С. 36–45.
URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7868>
9. Петько Л.В. Підготовка нового педагога-економіста – виклик сучасній педагогічній університетській освіті (на прикладі створення нових навчальних програм з іноземної мови за фахом зі спеціальності 6.030601 «Менеджмент (управління персоналом)» / Л.В. Петько // Вісник Інституту розвитку дитини. Вип. 27. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: зб. наук. праць. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2013. – С. 95– 101.
URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7832>
10. Гребінник Л.В. Німецька мова для вступників до магістратури зі спеціальностей: 8.18010022 «Освітні вимірювання», 8.15010005 «Державне управління у сфері освіти», 8.18010021 «Педагогіка вищої школи»: навч. посібник для студентів, бакалаврів та аспірантів ВНЗ / Л.В.Гребінник, Л.В.Петько, Т.О.Олефіренко ; за ред. Андрущенко В.П – К. Талком, 2013. – 162 с.
11. Melnichuk N. *Budget planning in financial management* / N. Melnichuk // *Baltic Journal of Economic Studies*, Volume 1 Number 2. Riga: Izdevnieciba “Baltija Publishing”, 2015, 164 p.
12. Melnichuk N. *Current status of the financial resources system management at the local level* / N. Melnichuk // “*Journal of Global Economy Review*” VOLUME 2, No 1 March – 2015. – p. 34-41.